

Η Εγκληματολογία μέσα από τα Ιερά Ευαγγέλια*

Αντώνη Δ. Μαγγανά
Καθηγητή
Τομέα Εγκληματολογίας
Παντείου Πανεπιστημίου

Με σχόλια

της Καθηγήτριας Χριστίνας Ζαραφωνίτου (με την ένδειξη ΧΖ) και
του Αναπληρωτή Καθηγητή Γρηγόρη Λάζου (με την ένδειξη ΓΛ)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από την αρχή επιθυμώ να κάμω δύο επισημάνσεις:

1^ο Αναλύω τα Ιερά Ευαγγέλια ως εγκληματολόγος και χωρίς καμία άλλη ιδιότητα δεδομένου ότι δεν διαθέτω τις γνώσεις για να προσεγγίσω τα θέματα ως Θεολόγος επί παραδείγματι.

2^ο Θα μπορούσα να κάμω μια πιο εκτεταμένη ανάλυση. Αυτό θα αντέβαινε προς δύο πράγματα:

α) Προς το πνεύμα των ίδιων των Ευαγγελίων. Ο Χριστός μίλησε για όλο τον κόσμο και όχι για ορισμένους «εκλεκτούς» και «ειδήμονες». Για το λόγο αυτό εξ'άλλου χρησιμοποιεί, συχνά, τις παραβολές. Στόχος του ήταν να τον καταλάβουν όλοι οι άνθρωποι χωρίς καμία διάκριση.

β) Προσωπικά σε όλες μου τις δημοσιεύσεις προσπάθησα να είμαι απλός και κατανοητός εφ'όσον πιστεύω ότι και τα πιο σύνθετα πράγματα μπορούν να παρουσιασθούν με τρόπο σαφή και απλό χωρίς να επηρεάζεται η «επιστημοσύνη» τους.

Παρ'όλα αυτά δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι παρά την απλότητα της διδασκαλίας του Χριστού, η εφαρμογή της στην πράξη είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Αν σε προηγούμενη δημοσίευσή μας¹ είχαμε καταλήξει ότι, βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας, είμαστε όλοι «δυνάμει» παραβατικοί αυτό ισχύει σε πολύ μεγαλύτερη έκταση απέναντι στη διδασκαλία του Χριστού.

Βάση για την ανάλυσή μας αποτέλεσε το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο. Σε πρώτη φάση κρατήσαμε από όλα τα Ευαγγέλια τα εδάφια εκείνα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τις εγκληματολογικές επιστήμες. Προηγούνται τα σχετικά Κεφάλαια και εδάφια των Ιερών Ευαγγελίων και ακολουθεί ο σχολιασμός. Είναι σαφές ότι και σε άλλα σημεία αναφέρονται ζητήματα που αφορούν εγκλήματα και κυρώσεις. Δεν τα θίξαμε, όμως, γιατί απαιτούσαν εξειδικευμένες γνώσεις Θεολογίας

Το πόνημα αυτό αποτελεί μια πρώτη προσέγγιση. Ασφαλώς και πρέπει να ακολουθήσει μια βαθύτερη ανάλυση η οποία απαιτεί μια διεπιστημονική συνεργασία.

* Βλ. *Η Καινή Διαθήκη*, Αθήνα, Εκδόσεις «Ζωή» 1969.

¹ Βλ. Α. Μαγγανά και Γρ. Λάζου, *Κοινωνικές αξίες παραβατικών και μη παραβατικών*

Στην παρούσα μορφή, η μελέτη συνοδεύεται από τα επιστημονικά σχόλια των συναδέλφων Χριστίνας Ζαραφωνίτου, Καθηγήτριας, και Γρηγόρη Λάζου, Αναπληρωτή Καθηγητή που, από την πλευρά της/του η καθεμία/καθένας δίνουν μια σφαιρική διάσταση στο εγχείρημα αυτό και για το λόγο αυτό τους ευχαριστώ.

I. Ανάλυση του Κατά Ματθαίον Ευαγγελίου, Κεφ. 5 (3-10)

«Μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι, ότι αυτών εστίν η βασιλεία των ουρανών.

Μακάριοι οι πενθούντες, ότι αυτοί παρακληθήσονται.

Μακάριοι οι πραείς, ότι αυτοί κληρονομήσουσι την γην.

Μακάριοι οι πεινώντες και διψώντες την δικαιοσύνην ότι αυτοί χορτασθήσονται

Μακάριοι οι ελεήμονες, ότι αυτοί ελεηθήσονται.

Μακάριοι οι καθαροί τη καρδία, ότι αυτοί τον Θεόν όψονται.

Μακάριοι οι ειρηνοποιοί, ότι αυτοί υιοί Θεού κληθήσονται.

Μακάριοι οι δεδιωγμένοι ένεκεν δικαιοσύνης, ότι αυτών εστιν η βασιλεία των ουρανών».

Μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι.....

Αν δεχθούμε, όπως υποστηρίζει ο Καθ. Στέργιος Αλεξιάδης² ότι ο εγωισμός και η επιθυμία του ανθρώπου (και θα προσέθετα η αδικία)³ [ΓΑ1] προσδιορίζουν την εγκληματική συμπεριφορά, όλ'αυτά τα στοιχεία βρίσκονται στους Μακαρισμούς⁴.

1^η Ενότητα (κατά του εγωισμού)

α) Μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι.

2^η Ενότητα (κατά της επιθετικότητας)

α) Μακάριοι οι πραείς⁵[ΓΑ2]

β) Μακάριοι οι ειρηνοποιοί⁶[ΓΑ3]

² Στ. Αλεξιάδης, *Εγκληματολογία*, Θεσ/νίκη Σάκκουλας, 2004, σελ.33.

³ [ΓΑ1] Άλλωστε, σχηματικά, υπάρχουν εγκλήματα συσσώρευσης και εγκλήματα επιβίωσης. Είναι η αδικία, η διευρυνόμενη ανισότητα, που προκαλεί τα δεύτερα.

⁴ Βλ. και κατά Λουκά, κεφ. 6, εδ.20.

⁵ [ΓΑ2] Μήπως όμως στις μέρες μας είναι πολυτέλεια; Πώς μπορεί να είναι πράος ο αδικούμενος ή αυτός που βλέπει να περιορίζονται δικαιώματά του για μίαν αξιοπρεπή ζωή; Μήπως σε αυτές τις συνθήκες η πραότητα είναι ηττοπάθεια, συντριβή του ηθικού, 'απόλεια' (του κοινωνικού εαυτού, αποδοχή της αδικίας και της ανισότητας); Η πραότητα, σε μεγάλο βαθμό, προϋποθέτει συνθήκες πραότητας. Συνθήκες στη ζωή του ίδιου αλλά και ευρύτερες συνθήκες. Ακόμα και αν οι συνθήκες στη δική μου ζωή το επιτρέπουν, πώς μπορώ να είμαι πράος μπροστά σε αθλιότητες που υφίστανται άλλοι; Αν είμαι πράος σ' αυτές τις συνθήκες, τότε παύω να είμαι ενάρετος.

⁶ [ΓΑ3] Εξίσου διλημματικό: Μπορεί να προωθήσω την ειρήνη σε συνθήκες όπου είναι διασφαλισμένα κάποια ελάχιστα αξιοπρέπειας και αξιοπρεπούς διαβίωσης. Αν όμως προωθήσω την ειρήνη σε συνθήκες όπου κάποιος έχει επιβάλλει την κυριαρχία του πάνω στον άλλο (περίπτωση ΗΠΑ στο Ιράκ), ουσιαστικά έρχομαι να ενισχύσω την εξουσία του απαγορεύοντας στους άλλους να επιδιώξουν την άρση της κατάστασης στην οποία έχουν βρεθεί. (Πώς – με ποιο ηθικό δικαίωμα (που δεν είναι ύποπτο αλλότριων σκοπών) – μπορώ να ζητήσω από τους φοιτητές μου να ειρηνεύσουν και να επιστρέψουν στα μαθήματά τους σε συνθήκες επιθετικότητας απέναντι στη δημόσια παιδεία αλλά και ύφους κυβερνητικού αυταρχισμού και 'τσαμπουκά' στην επιβολή αυτών των μέτρων; Τα αυτά ισχύουν και για την πραότητα).

3^η Ενότητα (κατά της αδικίας)

α) Μακάριοι οι πεινώντες και διψώντες την δικαιοσύνην.

β) Μακάριοι οι δεδιωγμένοι ένεκεν της δικαιοσύνης⁷[ΓΛ4].

Είναι σαφές ότι το να επιδιώξει, κάποιος αυτά που αναφέρει ο Χριστός τον απομακρύνει εντελώς από την παραδοσιακή μορφή του εγκλήματος οποιαδήποτε θεωρία και αν υιοθετήσουμε από τις υπάρχουσες εγκληματολογικές θεωρίες (παραδοσιακές, κριτικές ή καταργητικές). Η ταπεινοφροσύνη και η μη αλαζονεία αντιπαρατίθενται στον εγωισμό, η πραότητα και η επιδίωξη της ειρηνικής συμβίωσης στην επιθετικότητα και η επιδίωξη της δικαιοσύνης στην αδικία⁸[ΓΛ5]. Σε αυτές τις καταστάσεις, που αποτελούν και τον ακρογωνιαίο λίθο της διδασχής του Χριστού η έννοια του εγκλήματος και του εγκληματία φαίνονται ασυμβίβαστες⁹[ΓΛ6].

Τα εγκλήματα¹⁰[XZ1] αρχίζουν να εμφανίζονται από τη στιγμή που απομακρυνόμαστε από αυτές τις αρχές και η βαρύτητα των εγκλημάτων θα εξαρτηθεί από το πόσο απομακρύνθηκε κάποιος από μια αρχή¹¹[ΓΛ7].

Το ζήτημα αν μπορούμε να απομονώσουμε τις αξίες αυτές και να πούμε, για παράδειγμα, ότι ο Α είναι πράος αλλά δεν είναι δίκαιος ή ο Β είναι επιθετικός αλλά είναι και δίκαιος αν και από πρώτη άποψη μπορεί να φαίνεται πιθανό κανονικά δεν είναι δυνατό να συμβεί. Μπορείς, άραγε, να είσαι εγωιστής και να

⁷ [ΓΛ4] Στα α και β δείχνει να μας δίνει δύο τύπους δικαιοσύνης: Στην πρώτη περίπτωση, δείχνει να αναφέρεται στο ιδανικό της δικαιοσύνης (σε κριτικούς όρους, αυτό που οι κριτικοί εγκληματολόγοι και νομικοί ονομάζουν κοινωνική δικαιοσύνη). Στη δεύτερη περίπτωση, αναφέρεται στη δικαιοσύνη ως όπλο ελέγχου και καταπίεσης.

⁸ [ΓΛ5] Η επιδίωξη της δικαιοσύνης δεν αντιτίθεται πάντα και εξ ορισμού στην αδικία. Πρώτο, εξαρτάται από το για ποια δικαιοσύνη μιλάμε (προηγούμενη υποσημείωση). Μια δικαιοσύνη της ελεύθερης αγοράς, διευρύνει τις κοινωνικές αδικίες – στο όνομα της δικαιοσύνης. Επιπλέον, η αδικία είναι πρακτικό ζήτημα. Σε ένα επίπεδο υψηλών ιδανικών όλοι εμφανίζονται ως πολέμοι της. Έχει ιδιαίτερη σημασία το τι είδους πράξη υπονοεί και περιλαμβάνει ένα σύστημα δικαιοσύνης.

⁹ [ΓΛ6] Υπό τον όρο ότι οι περιβάλλουσες συνθήκες υποστηρίζουν την ταπεινοφροσύνη, την μη αλαζονεία (και αντιπαρατίθενται στον εγωισμό), την ειρηνική συμβίωση, την προώθηση της δικαιοσύνης σε πλαίσιο μείωσης των κοινωνικών ανισοτήτων. Με το 20% του πληθυσμού στην Ελλάδα (με βάση τις επίσημες στατιστικές) να είναι κάτω από το όριο της φτώχειας και με τους νεόπτωχους να αυξάνουν, με ποιο ηθικό δικαίωμα μπορώ να ευαγγελίζομαι πραότητα, ειρηνικότητα, υπακοή στο νόμο; (Μπορώ όμως και σ' αυτές τις συνθήκες να ευαγγελίζομαι τη μη αλαζονεία και την άρση του εγωισμού.)

¹⁰ [XZ1] Είναι σαφές ότι το έγκλημα ταυτίζεται με την αμαρτία και άρα, οι κανόνες απομάκρυνσης από την αμαρτία αποτελούν ταυτόχρονα και κανόνες πρόληψης του εγκλήματος. Οι εν λόγω κανόνες, εφόσον λειτουργούν μέσω της ανάπτυξης αντικινήτρων απέναντι στην «εγκληματική επιλογή» εντάσσονται στη γενική κοινωνική πρόληψη και υλοποιούνται βασικά μέσα από την άσκηση του αυτοελέγχου. Έτσι, γίνεται εμφανής ο ρόλος της χριστιανικής θρησκείας στην επιδίωξη της κοινωνικής ειρήνης μέσω θρησκευτικών (= ηθικών) κανόνων προληπτικού χαρακτήρα, ενώ ο κατασταλτικός χαρακτήρας των αντικοινωνικών (= αμαρτωλών) συμπεριφορών δεν έχει το προβάδισμα.

¹¹[ΓΛ7] Συμφωνώ αλλά υπό την προϋπόθεση ότι λαβαίνουμε υπόψη τις περιβάλλουσες συνθήκες. Ζητήματα σαν κι αυτά είναι κοινωνικά, δεν περιορίζονται σε επιλογές του ατόμου.

επιδιώκεις τη δικαιοσύνη? Ο πραγματικά δίκαιος και πρώτα-πρώτα με τον ίδιο του τον εαυτό και ύστερα με τους άλλους δεν μπορεί να είναι και εγωιστής ή επιθετικός¹²[ΓΛ8], ¹³[XZ2].

Ασφαλώς η κατάσταση που περιγράφει ο Χριστός είναι η τελειότητα και σ'ένα κόσμο υλικό και φθαρτό όπως ο γήινος πρέπει ο άνθρωπος να αγωνίζεται συνέχεια για να χτυπήσει τον εγωισμό, την επιθετικότητα ή την αδικία. Γιατί, για παράδειγμα, ν'αγοράσει κάποιος ένα πολυτελές αυτοκίνητο ή ένα τεράστιο σπίτι αντί ν'αρκεσθεί σε κάτι το αναγκαίο και το αρκετό? Διότι, κατά κανόνα, για ν'αποκτήσει κάποιος αυτά τα πολυτελή αγαθά και επιθετικός και άδικος μπορεί να γίνει¹⁴[ΓΛ9] ¹⁵[XZ3]. Ή ακόμη ο Α που πιστεύει ότι είναι ωραίος και θέλει να κατακτήσει όλες τις γυναίκες¹⁶[XZ4] μπορεί να παρενοχλήσει σεξουαλικά μια

¹² [ΓΛ8] Όπως σου έχω ήδη δείξει, κάπου συμφωνώ και κάπου διαφωνώ. Δεν μπορείς να είσαι εγωιστής και συγχρόνως δίκαιος. Μπορείς όμως να είσαι πράος και ειρηνικός και (σε συνθήκες κοινωνικής αδικίας) ακριβώς γι' αυτό να είσαι άδικος (υποστηρικτής της αδικίας με το να αρνείσαι την οργή, την εξέγερση, την επιβολή δικαίου) – σε χριστιανική ορολογία, να ρέπεις προς την κόλαση. Με πραότητα και ειρηνικότητα θα πεισθούν τα ΜΑΤ να γίνουν αδέρφια των διαδηλωτών και η αυτή κυβέρνηση θα πεισθεί να προσέλθει σε ειλικρινή διάλογο με σκοπό την αναβάθμιση της δημόσιας παιδείας; Με πραότητα και ειρηνικότητα θα πεισθούν οι λίγοι αντιεξουσιαστές (που οι πιο πολλοί βλέπουν το μέλλον τους κατεστραμμένο) να γαληνέψουν; Ο Χριστός δεν εξοργίστηκε; (Και ενάντια σε ποιους; Ούτε ενάντια στις εκδιδόμενες, ούτε τους κλέφτες.) Συνεπώς, αν διαφωνώ σε κάποια από τα μέρη διαφωνώ και στο γενικό. Για να συμφωνήσω, για να σταθεί γενικά, χρειάζονται ευρύτερες κοινωνιακές προϋποθέσεις. 'Δως μοι πα στω και ταν γαν κινάσω.' Χρειάζεται η κοινωνιακή πλαισίωση που θα τα καθιστά δυνατά. Αλλιώς μπορεί να αποδειχτούν καταστροφικά ή και εχθροί της αρετής. Συνεπώς, χρειάζεται ένας χριστιανισμός και με κοινωνική διάσταση, να μην περιορίζεται στο να χρεώνει τα πάντα στο άτομο. (Γίνεται φανερό ότι η επιχειρηματολογία που ακολουθείται πρέπει να ενισχυθεί από πολλές πλευρές – και συνεπώς να διευρυνθεί. Ουσιαστικά είναι ακριβώς αυτές οι διευρύνσεις, οι τροποποιήσεις ή προσθήκες ή συγκεκριμενοποιήσεις σε διάφορες πτυχές ώστε να ενισχυθεί το κεντρικό επιχείρημα που αναβαθμίζουν την κεντρική ιδέα σε μικρή μονογραφία ή και μάθημα που απαιτούνται αρκετές ώρες ώστε να αναπτυχθεί με πληρότητα.

¹³ [XZ2] Σαφώς πρόκειται για ένα «ολοκληρωμένο» πλαίσιο ηθικών κανόνων με αντίκτυπο στην κοινωνική συμβίωση, το οποίο έχει έντονα *ιδεατό* χαρακτήρα και εστιάζει κυρίως στην *τάση* (και *διαδικασία*) *τελειοποίησης* παρά στο ίδιο το αποτέλεσμα, εφόσον *τέλειος δεν μπορεί να είναι άλλος κανείς πλην του Θεού*.

¹⁴ [ΓΛ9] Και βέβαια, ο νόμος και η κυρίαρχη ιδεολογία όχι απλώς τα επιτρέπουν αλλά τα προωθούν.

¹⁵ [XZ3] Η επιδίωξη απόκτησης συνεχώς και περισσότερων υλικών αγαθών αποτελεί μια ματαιοδοξία και στο πλαίσιο της χριστιανικής ηθικής, είναι αμαρτία. Στην πράξη δεν μπορεί να συνδεθεί αιτιωδώς το ένα με το άλλο. Όμως, το «αμάρτημα» έγκειται στη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων παραβίασης των κανόνων ηθικής (και άρα, στο πέρασμα στην εγκληματική πράξη) εάν δεχθούμε ως βασίμη την υπόθεση πως ούτε όλοι έχουν τα μέσα απόκτησης των υλικών αγαθών ούτε όμως και τα υπάρχοντα μέσα μπορούν να καλύψουν τις συνεχώς ανανεούμενες υλικές απαιτήσεις. Και ο Durkheim δεν είχε διατυπώσει, άλλωστε, την άποψη πως σε περιπτώσεις έντονου ανικανοποίητου από την κάλυψη των προσωπικών επιθυμιών δημιουργείται το συνδεδεμένο με την *ανομία* αίσθημα αποστέρησης; Αντίστοιχα, και ο Merton, δεν διατύπωσε τους πέντε τύπους *ανομικής* συμπεριφοράς στη βάση της απόκλισης μεταξύ μέσων και στόχων (θεμιτών και αθέμιτων - αποδεκτών και μη αποδεκτών);

¹⁶ [XZ4] Μέσα από περίπτωση της Μαρίας Μαγδαληνής αλλά και ευρύτερα μέσα από τη χριστιανική προσέγγιση, η γυναίκα αντιμετωπίζεται σε βάση ισοτιμίας με τον άνδρα και αναγνωρίζεται η πνευματική και ηθική της υπόσταση ως ικανή να προκαλέσει το σεβασμό. Με τον τρόπο αυτό, μετατοπίζεται το πρίσμα αντιμετώπισής της ως αποκλειστικό «αντικείμενο» σεξουαλικής ικανοποίησης και, άρα, δημιουργούνται οι προληπτικές προϋποθέσεις απόστασης από παραβιάσεις της σεξουαλικής ελευθερίας της.

υφισταμένη, να «ρίξει» τη γυναίκα κάποιου φίλου του διαλύοντας οικογένειες ή να κάνει οτιδήποτε για χατίρι μιας νέας «κατάκτησης».

Από πρώτη άποψη φαίνεται να μένει μετέωρο το «Μακάριοι οι πενθούντες». Όμως αν δούμε συνολικά την κατάσταση στην οποία διαβιούν οι άνθρωποι σε ορισμένες χώρες τότε δεν πρέπει να πενθούμε; Αν δεν το κάνουμε δεν τελούμε μια μορφή εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας; ¹⁷[XZ5]

Ως προς το «Μακάριοι οι καθαροί την καρδιαν», νομίζω ότι αφορά την ενοχή, το ηθικό στοιχείο του εγκλήματος (mens rea)¹⁸ [FA10]. Στο σημείο αυτό βλέπουμε τη σημασία που δίνει ο Χριστός όχι μόνο στις πράξεις που εκδηλώνουν επιθετικότητα και εγωισμό αλλά και στη σκέψη. Σε τελική ανάλυση αυτή η «καθαρότητα» της καρδιάς (όχι άλλα σκέφτομαι και άλλα κάνω) δεν είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις άλλες αρχές; Πρόκειται ουσιαστικά για τη συνέπεια μεταξύ λογισμού (πρόθεσης) και πράξης¹⁹[XZ6]. Και στην προκειμένη περίπτωση οι δύο έννοιες είναι συνυφασμένες μεταξύ τους.

Είναι σαφές ότι αν ακολουθήσει κάποιος αυτές τις αρχές είναι ξένος προς την έννοια του εγκλήματος. Δυστυχώς, όμως, ο καθένας μας είναι και λίγο άδικος ή επιθετικός ή εγωιστής όταν κρίνουμε ότι το συμφέρον μας το απαιτεί ή οι περιστάσεις μας αναγκάζουν. Τότε τελούμε τις διάφορες εγκληματικές πράξεις των οποίων η βαρύτητα θα εξαρτηθεί από τις συνέπειες, τις συνθήκες και την πρόθεση.²⁰ [XZ7]

¹⁷ [XZ5] Στην εποχή μας θα ήταν παρακινδυνευμένη μια τόσο απόλυτη ερμηνεία, πολλώ μάλλον όταν μπορεί να οδηγήσει σε «δίκη προθέσεων». Ωστόσο, στον εν λόγω «αφορισμό» θα μπορούσε να επισημανθεί ως εγκληματολογικά σημαντικό αυτό που υποβόσκει και αποτελεί προϋπόθεση του πολύ έντονου αυτού συναισθήματος. Πρόκειται για την προσωπική στάση απέναντι σε καταστάσεις που προξενούν πόνο στον άλλο και όχι αποκλειστικά στο ίδιο το υποκείμενο. Η αναφορά αυτή παραπέμπει ευθέως στον ορισμό του Garofalo για τον εγκληματία, ο οποίος είναι εκείνος που στερείται των συναισθημάτων του οίκτου και της εντιμότητας. Η συναισθηματική ψυχρότητα/σκληρότητα ή αδιαφορία αποτελεί συστατικό στοιχείο των μηχανισμών περάσματος στην εγκληματική πράξη είτε αναφέρεται στις "προϋποθέσεις" του Manounier είτε στον πυρήνα της προσωπικότητας κατά Pinatel.

¹⁸ [FA10] Αλλά και κάθε πράξης που ταπεινώνει ή φθείρει κάποιον άλλο, έστω και αν δεν ορίζεται ως παράβαση από το νόμο.

¹⁹ [XZ6] Ισχύουν όσα προείπα περί μη αποδοχής κάθε «δίκης προθέσεων». Εξάλλου, η ιστορία βρήκει αρνητικών παραδειγμάτων που έγραψαν με μελανά γράμματα πολλές σελίδες της, όταν με το πρόσχημα απονομής της δικαιοσύνης καταπατήθηκαν οι ατομικές ελευθερίες (αντιπροσωπευτικό το παράδειγμα της ιεράς εξέτασης αλλά και σύγχρονων απολυταρχικών καθεστώτων πολιτικού ή θρησκευτικού χαρακτήρα). Εν προκειμένω είναι, βέβαια σαφές ότι η χριστιανική ηθική στοχεύει, όπως προανέφερα, στη δημιουργία μιας συνολικά συνεπούς συμπεριφοράς με το σκεπτικό ότι η διαδικασία συμμόρφωσης στους κανόνες δημιουργεί την προοπτική ηθικοποίησης και άρα απομάκρυνσης από την αμαρτία (και άρα και το έγκλημα).

²⁰ [XZ7] Σύμφωνα με την κλασική σχολή του ποινικού δικαίου, και σε αντίθεση με τους ιταλούς θετικιστές, κάθε άτομο (πλην ειδικών περιπτώσεων) έχει την ελευθερία επιλογής της συμπεριφοράς του και άρα, οι ατομικοί και περιβαλλοντικοί παράγοντες επηρεάζουν μεν την κρίση και τη συμπεριφορά του αλλά δεν την καθορίζουν. Αυτός είναι και ο λόγος επιβολής ποινών (και κατ'εξαιρεση μόνο μέτρων ασφαλείας) αντίστοιχων της βαρύτητας των αξιόποινων συμπεριφορών. Η δικαστική ανταπόδοση, όπως δομήθηκε στη βάση της φιλοσοφικής προσέγγισης των διαφωτιστών

Πράγματι, ο Χριστός αναγνωρίζει ότι υπάρχει διαφορετική βαρύτητα σε κάθε πταίσμα (έγκλημα). Διαφορετική είναι και η διαδικασία αλλά και ο τρόπος ρύθμισης. Ο εξοριζόμενος, αναίτια, είναι υπεύθυνος. Η δικαιολογημένη, όμως, οργή δεν τιμωρείται. Αυτό φαίνεται και από τον εξορισμένο τρόπο με τον οποίο «έδιωξε» ο Χριστός τους εμπόρους από το Ναό, οι οποίοι τον είχαν μετατρέψει σε οίκο εμπορίου. Εδώ η οργή όχι μόνο συγχωρείται (λόγος που αίρει τον καταλογισμό) αλλά και δικαιολογείται (λόγος που αίρει τον άδικο χαρακτήρα της πράξης)²¹ [ΓΛ11].

Κεφ. 5 εδ.21-22

«Ηκούσατε ότι ερρέθη τοις αρχαίοις, ου φονεύσεις` ος δ'αν φονεύση ένοχος έσται τη κρίσει..

Εγώ δε λέγω υμίν ότι πας ο οργιζόμενος τω αδελφώ αυτού εική ένοχος έσται τη κρίσει` ος δ'αν είπη τω αδελφώ αυτού ρακά, ένοχος έσται τω συνεδρίω` ος δ'αν είπη μωρέ, ένοχος έσται εις την γέενναν του πυρός.»²²[ΓΛ12]

Αναλύοντας την Εντολή «ου φονεύσεις» ο Χριστός μιλά για κατ'εξοχήν προληπτική (αντεγκληματική) πολιτική. Όχι απλά δεν πρέπει να φονεύσεις αλλά αν και μόνο εξορισθείς κατά του αδελφού σου (έλεγχος του θυμού) είσαι ένοχος «κρίσεως», Αν τον εξυβρίσεις τότε η κύρωση θα είναι βαρύτερη ενώ αν του πεις «Μωρέ» η καταδίκη θα είναι απόλυτη (εις την γέενναν του πυρός).

Ερωτήματα μπορεί να μας δημιουργήσει η ρήση «αν σε ραπίσει κάποιος στρέψε και το άλλο μάγουλο»²³ [XZ8]. Πρόκειται, ουσιαστικά, για μια άρνηση του Χριστού

(επηρεασμένων άλλωστε σε σημαντικό βαθμό από τους αρχαίους Έλληνες φιλοσόφους) διέπεται από τις βασικές αρχές της ισότητας, νομιμότητας, αναλογικότητας και αναγκαιότητας. Η ανθρωπιστική επίδραση της «νέας κοινωνικής άμυνας» συνέβαλε, άλλωστε, στη συνύπαρξη της νομιμότητας με την εξατομίκευση της ποινής κατά τρόπο ώστε η απονομή της ποινικής δικαιοσύνης να μην είναι «τυφλή». Σε κάθε περίπτωση, το σύγχρονο ποινικό σύστημα βασίζεται, και πολύ ορθά, στην πράξη και όχι στο δράστη ή τις προθέσεις τους (εφόσον δεν υλοποιήθηκαν). Έτσι, πολλά εγκλήματα (συνήθως τα μη βίαια ή τα εγκλήματα πάθους) μπορούν να τελεστούν από τον καθένα ανάλογα με τις συνθήκες και περιστάσεις. Για το λόγο αυτό και οι σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική επαναφέρει σημαντικά στο προσκήνιο το ρόλο της πρόληψης μέσα από παρεμβάσεις στο υποκειμενικό και αντικειμενικό περιβάλλον. Ενδεικτική και η σύγχρονη προσέγγιση της «εγκληματολογίας της καθημερινής ζωής».

²¹ [ΓΛ11] Το άγγιξα λίγο παραπάνω. Μήπως μπορεί να υποστηριχθεί ότι, σε κάποιες συνθήκες, η οργή (ή η συλλογική οργή – δηλαδή η εξέγερση – είναι υποχρέωση ή ακόμα και καθήκον; Σκέψου σε πόσες περιπτώσεις έχεις αναγκασθεί να παρέμβεις για να άρεις μian αδικία σε βάρος κάποιου-ας που δεν ήταν σε θέση να αμυνθεί (και μάλιστα χωρίς εσύ να έχεις να κερδίσεις κάτι ή, ακόμα περισσότερο, βγαίνοντας και χαμένος). [Αντιπειθαρχιστές και αναρχικοί ή αντιεξουσιαστές.] Ένα τέτοιο άνοιγμα του στοχασμού τείνει προς έναν ριζοσπαστικό χριστιανισμό. (Η ψυχή σου όμως προς τα πού ρέπει; Πχ., έβλεπα τα περυσινά γεγονότα στο Παρίσι και ήμουν με τους κολασμένους που συγκρούονταν με την οργανωμένη καταστολή – εξαθλιωμένοι οικονομικά και πολιτικά αλλά ακόμα ζωντανοί. Εξεγέρθηκαν γιατί δεν είχαν κάτι να χάσουν πλέον – εκτός από τις αλυσίδες τους. Και αυτό σε μια κοινωνία του πλούτου και της χλιδής, με μέση ετήσια τραπεζική κερδοφορία στο 44,5%. Στην Ελλάδα σήμερα, βρίσκεται στο 44%. [Νεομαρξιστές και αριστεροί ρεαλιστές])

²² [ΓΛ12] Εδώ χρειάζονται διευκρινίσεις, αφού σήμερα το 'μωρέ' είναι στη καθομιλουμένη συχνά φιλικό.

²³ [XZ8] Ενδεχομένως, θα μπορούσε να ασκηθεί στο σημείο αυτό μια κριτική όσον αφορά στην «παθητική αντίσταση» εκείνων που στρέφουν και την άλλη παρειά όταν δέχονται το ράπισμα των

να μπει στον κύκλο της βίας εφόσον η βία φέρνει βία και δεν επιλύει καμία διαφορά. Μέσα σε μια κατάσταση βίας ο άνθρωπος δεν πρέπει να την πυροδοτεί περαιτέρω αλλά, αποστρεφόμενος την να επιζητά μια ειρηνική επίλυση της διαφοράς (εναλλακτικές μορφές απονομής της δικαιοσύνης)²⁴[ΓΑ13]

Ο Χριστός τονίζει τους ειρηνικούς τρόπους επίλυσης των διαφορών («ειρήνευσον μετά του αντιδίκου σου ταχέως») αλλά και την απόδοση του οφειλομένου (αποκατάσταση).

Εδ. 27-28

«Ηκούσατε ότι ερρέθη τοις αρχαίοις, ου μοιχεύσεις.
Εγώ δε λέγω υμίν ότι πας ο βλέπων γυναίκα προς το επιθυμήσαι αυτήν ήδη εμοίχευσεν αυτήν εν τη καρδιά αυτού.»

Ως προς την Εντολή «ου μοιχεύσεις» και στο σημείο αυτό τονίζεται η πρόληψη εφόσον ο λογισμός (η επιθυμία) κρίνεται αρκετός. Αν αφήσει κάποιος την επιθυμία να υπάρχει είναι βέβαιο ότι αν δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες θα υλοποιηθεί.

Κεφ. 6, εδ. 14

«Εάν γαρ αφήτε τοις ανθρώποις τα παραπτώματα αυτών, αφήσει και υμίν ο πατήρ υμών ο ουράνιος.»²⁵[XZ9]

Εδώ διδάσκεται η συγγνώμη και η συγχώρηση των πταισμάτων των άλλων²⁶. Αν και η συμπεριφορά αυτή δεν φαίνεται εύκολη, ίσως είναι ο μοναδικός, βαθύτερος

ισχυρών (και επιθετικών). Πρόκειται για ανωτερότητα της ψυχής τους ή για αδυναμία και υποταγή τους;

²⁴ [ΓΑ13] Και αν δεν απαντήσεις στη βία και, κατόπιν, ο άλλος το επαναλάβει, τι κάνεις; Πού οδηγεί κάτι τέτοιο, αν λάβουμε υπόψη ότι έχεις καθήκοντα να σέβεσαι τον εχθρικό άλλο αλλά να σέβεσαι και τον όμοιό σου και τον εαυτό σου; Σε Μαρξική ορολογία: στον καπιταλισμό, η συσσώρευση του πλούτου είναι οικονομικά άεση, μπορεί να ανασχεθεί μόνο με τη δημιουργία πολιτικών εμποδίων. Πότε το κεφάλαιο, ο κάθε κεφαλαιοκράτης, είπε 'ως εδώ, δεν θέλω άλλα'; Ένα παράδειγμα μέσα σε χιλιάδες: Ακόμα και στις περιπτώσεις που η Adidas ή η Nike (πχ., Τουρκία) χρησιμοποιούν παιδιά 10 ετών για 10 ώρες την ημέρα (έναντι 4,5 ευρώ) πιέζουν για το 12ωρο και επιμένουν να μην δικαιούνται τα παιδιά αυτά ασφάλισης. Πρέπει να εμποδιστούν αυτά τα φαινόμενα; Αν ναι, πώς;

²⁵ [XZ9] Η αναφορά αυτή σε συνδυασμό με τα παραπάνω λεχθέντα σχετικά με τους συμφιλιοτικούς τρόπους επίλυσης των διαφορών, προφανώς δεν μπορούν να εφαρμοσθούν σε όλα τα «παραπτώματα» αλλά μόνο στα ελαφρύτερα. Εκεί η λειτουργία τους μπορεί να αποδειχθεί αποτελεσματική εφόσον θα αποφευχθεί το αντιπαραθετικό και συγκρουσιακό πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας. Άρα, πρόκειται για κατ' εξοχήν πρόσφορο πεδίο εφαρμογής εναλλακτικών ποινικών κυρώσεων. Αντίθετα, σε περιπτώσεις σοβαρής εγκληματικότητας, οι στάσεις των πολιτών είναι αναφανδόν υπέρ των αυστηρότερων ποινών και σε αυτά περιλαμβάνουν τόσο τα εγκλήματα βίας όσο και τη διαφθορά. Η τιμωρητική αυτή στάση είναι ενδεικτική τόσο του φόβου του εγκλήματος (βίαη εγκληματικότητα) όσο και της προβληματικής σχέσης κράτους-πολίτη (διαφθορά).

²⁶ Βλ. κατά Μάρκον κεφ. 12, εδ. 25επ. και κατά Λουκά κεφ.6, εδ. 30.

και ουσιαστικός τρόπος επούλωσης των πληγών που έχει δημιουργήσει το πταίσμα (έγκλημα)²⁷[ΓΑ14].

Εδ. 24

«Ουδείς δύναται δυσί κυρίοις δουλεύειν· ει γαρ τον ένα μισησει και τον ετερον αγαπήσει, η ενός ανθέξεται και του ετέρου καταφρονήσει. Ου δύνασθε Θεώ δουλεύειν και μαμωνά».

«Δεν μπορείς να δουλεύεις δύο κυρίους».²⁸ Στο σημείο αυτό αναφέρεται η διπλή συμπεριφορά του ανθρώπου, η έλλειψη συνέπειας. Το φαινόμενο είναι ιδιαίτερα συχνό στις μέρες μας κυρίως στον τομέα των οικονομικών εγκλημάτων όπου το άτομο επιδεικνύει διπλή συμπεριφορά²⁹[ΓΑ15]

Εδ. 25, 27

«Διά τούτο λέγω υμίν, μη μεριμνάτε τη ψυχή υμών τι φάγητε και τι ποιήτε, μηδέ τω σώματι υμών τι ενδύσησθε· ουχί η ψυχή πλείον εστί της τροφής και το σώμα του ενδύματος;».....

«Τις δε εξ υμών μεριμνών δύναται προσθείναι επί την ηλικίαν αυτού πήχυν ένα;».

«Μη μεριμνάτε για τη ζωή σας, τι θα φάτε και τι θα πιείτε»³⁰.

Στο σημείο αυτό διδάσκεται η αυτάρκεια και η λιτότητα που υπογραμμίζουν τη ματαιότητα της απόκτησης υλικών αγαθών και τη φροντίδα που πρέπει να δίνεται στην ψυχή, το «άφθαρτο». Ένα μεγάλο μέρος της εγκληματικότητας οφείλεται στην πρόταξη από τους ανθρώπους των υλικών αγαθών όπως στην περίπτωση της κτητικής εγκληματικότητας. Η επιθυμία να αποκτήσεις και να πολλαπλασιάσεις τα υλικά αγαθά αποτελεί, στις μέρες μας πρωταρχική αξία και επιδίωξη³¹[ΓΑ16].

²⁷ [ΓΑ14] Όσο πιο ισχυρός είναι κάποιος τόσο περισσότερο έχει τη δυνατότητα να ασκήσει τη (και να ασκηθεί στη) συνγνώμη και τη συγχώρηση. Ή έστω, μήπως η αρχή της συγχώρησης θα πρέπει να ασκείται πρώτα προς τα κάτω και μετά προς τα πάνω; (Άλλως, όπως συνηθίζεται άλλωστε, οι πρώτοι το απολαμβάνουν στην αρχή και, στη συνέχεια, το μέτρο παύει να ισχύει.) Επίσης, σε ένα άλλο επίπεδο, όσο περισσότερα πολιτισμικά κεφάλαια έχει κάποιος αφομοιώσει στο χαρακτήρα του επίσης είναι σε θέση να ασκήσει τις δύο πράξεις.

²⁸ Βλ. και κατά Λουκά κεφ. 16, εδ. 11.

²⁹ [ΓΑ15] Αν το πάρουμε κατά γράμμα, εδώ ο Χριστός δείχνει να αποδέχεται τη σχέση κυρίου-δούλου (γενικότερα, κυρίαρχου, κυριαρχούμενου). Αν το δεχτούμε σε επίπεδο αρχών, ουσιαστικά μέμφεται τον τυχοδιωκτισμό και την έλλειψη αρχών. Αυτή η ερμηνεία ενισχύεται από το αμέσως επόμενο.

³⁰ Βλ. και κατά Λουκά κεφ. 14, εδ. 33.

³¹ [ΓΑ16] Και εδώ, το αμέριμνο δεν είναι εύλογο να ληφθεί κατά γράμμα. Όντως συνιστά πρόταξη της λιτότητας. (Προσθήκη: η πλειονότητα δεν μεριμνά για την αύξηση μόνο του υλικού πλούτου αλλά και της εξουσίας προς τους άλλους. Και η εξουσία συνιστά μορφή πλούτου.)

«Κανείς δεν μπορεί να προσθέσει μια πήχη στο ανάστημά του».

Είναι γεγονός ότι η φροντίδα για τα υλικά αγαθά σε προσεγγίζει προς την εγκληματικότητα. Η φροντίδα για την ψυχή, το «άυλο» σε απομακρύνει. Και όπως αναφέρθηκε παραπάνω, δεν μπορείς να επιδιώξεις δύο στόχους που είναι αντίθετοι. Ή τον Κύριο ή τον μαμωνά θα υπηρετείς³²[ΓΑ17].

Κεφ, 7 εδ. 1

«Μη κρίνετε ίνα μη κριθήτε»³³

Εδώ ο Ιησούς τονίζει ότι εφ'όσον είμαστε άνθρωποι δεν είμαστε σε θέση να κρίνουμε τους άλλους³⁴[ΓΑ18]. Στο σημείο αυτό φαίνεται να έχει δίκιο ο Άγγλος δικαστής που είχε χαρακτηρίσει την κρίση για την ενοχή κάποιου ως θεϊκό άθλο.³⁵[XZ10] Το εδάφιο αυτό πρέπει να συνδυασθεί με τη ρήση «ο αναμάρτητος πρώτος τον λίθον βαλέτω». Με τον τρόπο αυτό βγαίνει στην επιφάνεια ο «εύθραυστος» και ατελής χαρακτήρας του συστήματος της αναγνώρισης της ενοχής και της επιβολής και εκτέλεσης της ποινής.

Κεφ. 13 εδ. 4-8

«Ίδού εξήλθεν ο σπείρων του σπείραι, και εν τω σπείρειν αυτόν ά μεν έπεσε παρά την οδόν, και ελθόντα τα πετεινά κατέφαγον αυτά`
άλλα δε έπεσεν επί τα πετρώδη, όπου ουκ είχε γην πολλήν και ευθέως εξανέτειλε διά το μη έχειν βάθος γης`
ηλίου δε ανατείλαντος εκαυματίσθη και διά το μη έχειν ρίζαν εξηράνθη`
άλλα δε έπεσεν επί τας ακάνθας, και ανέβησαν αι άκανθαι και απέπνιξαν αυτά
άλλα δε έπεσεν επί τη γην την καλήν και εδίδου καρπόν ό μεν εκατόν, ό δε εξήκοντα, ό δε τριάκοντα».

Η παραβολή των σπόρων που φύτεψαν σε διαφορετικά εδάφη^{36, 37}[XZ11].

³² [ΓΑ17] Ίσως εδώ τονίζεται η ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στον ουσιαστικό πλούτο (στην ποιότητα του χαρακτήρα) και στον εικονικό πλούτο (σε όρους ισχύος, γλιδής, επίδειξη τεχνητών προσθηκών).

³³ Βλ. και κατά Λουκά κεφ. 6, εδ. 37

³⁴ [ΓΑ18] Πρέπει να διευκρινιστεί ότι η θέση δεν προσανατολίζεται στο μηδενισμό της κρίσης και της λογικής του ανθρώπου. Προσανατολίζεται στην κρίση που αποβλέπει στη απόδοση κάποιας τιμωρίας, ποινής. Έρχεται να ενισχύσει, να διαπλατύνει και όχι να μηδενίσει την κριτική ικανότητα. (Η ερμηνεία αυτή απομακρύνεται ή μάλλον αντιτίθεται στην άποψη περί των πιστών ως 'κοπαδιού'.) επίσης, η συγκεκριμένη θέση προκρίνει τη συμπάθεια προς τον άλλο – συμπάθεια με την έννοια του να μπορείς να έρθεις στη θέση του, να τον κατανοήσεις. Ίσως, η θέση αυτή πλησιάζει (ομοιάζει) τη μέθοδο των Becker και Matza για την προσέγγιση του παραβατικού και του αποκλίνοντα.

³⁵ [XZ10] Εδώ θα επαναλάβω κάτι που λέω στους φοιτητές μου στο μάθημα της ανακριτικής, ότι ο μόνος άνθρωπος που μπορεί να κρίνει αν η δικαστική απόφαση περί ενοχής ή αθώωσης είναι δίκαιη είναι μόνο ο κατηγορούμενος!

³⁶ Βλ. και κατά Μάρκον κεφ. 4, εδ. 19.

Η παραβολή αυτή εξηγεί τη διαφορετική πορεία των διαφόρων ανθρώπων ως προς το έγκλημα (εγκληματογένεση). Κατ'αρχάς πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ των σπόρων που έπεσαν δίπλα στο δρόμο, εκείνων που έπεσαν σε βραχώδες έδαφος και εκείνων που φύτεψαν μαζί με τα αγκάθια. Αν και από πρώτη άποψη δεν φαίνεται να υπάρχει διαφορά ανάμεσα στις δύο πρώτες κατηγορίες δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι δίπλα στο δρόμο το έδαφος είναι πατημένο και δεν φυτρώνει τίποτε. Πρόκειται για τους ανθρώπους που προσομοιάζουν προς τους «εκ φύσεως» εγκληματίες, σύμφωνα με παλαιότερες απόψεις ή, διαφορετικά τους γονιδιακά βεβαρυμένους όπου, προς το παρόν δεν υπάρχουν τα μέσα για να διορθωθεί το πρόβλημά τους.

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν τα άτομα που ενώ στην αρχή είναι δεκτικά και έχουν καλή θέληση διαβιώνουν σ'ένα ιδιαίτερα βεβαρυμένο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον όπου τα καλά στοιχεία εξανεμίζονται και το άτομο εγκαταλείπει τον αγώνα.

Ο σπόρος που φύτεψε στα αγκάθια προσομοιάζει προς τους ανθρώπους που οι φροντίδες της καθημερινής ζωής και η απατηλή έλξη του πλούτου οδήγησε να προβούν σε συνεχείς παραχωρήσεις και συμβιβασμούς³⁸[ΓΑ19]. Στο κατά Μάρκον, μάλιστα Ευαγγέλιο (Κεφ. 4 εδ.19) η επιθυμία απόκτησης άλλων πραγμάτων προστίθεται στην απατηλή έλξη του πλούτου. Είναι γνωστό ότι για ένα μεγάλο μέρος της εγκληματικότητας οι δύο τελευταίοι παράγοντες ανάγονται σε κύριες αιτίες του περάσματος στην πράξη.

Ο καλός σπόρος προϋποθέτει το κατάλληλο έδαφος τον μη περισπασμό από τις φροντίδες της καθημερινής ζωής (τα ζιζάνια) και τις κατάλληλες συνθήκες για να μεγαλώσει και να «αποδώσει»³⁹[ΓΑ20].

Στο σημείο αυτό ο Χριστός μιλά για την τελική κρίση τη Θεϊκή κρίση των ανθρώπων ανάλογα με τη συμπεριφορά που επέδειξαν. Τότε θα επιβληθούν κυρώσεις σ'αυτούς που, συνειδητά⁴⁰[ΓΑ21], επέδειξαν μια κακή συμπεριφορά. Αυτό, από πρώτη άποψη, φαίνεται αντιφατικό με τη διδασκαλία για αγάπη και συγγνώμη. Δυστυχώς το «κακό» και το «διεστραμμένο» υπάρχει διάσπαρτο στη Γη.

³⁷ [XZ11] Ο ρόλος του περιβάλλοντος στην εκδήλωση ή μη εγκληματικής συμπεριφοράς επιστημάνθηκε ιδιαίτερα από τη γαλλοβελγική χαρτογραφική σχολή, τη σχολή του κοινωνικού περιβάλλοντος και βέβαια, από την οικολογική σχολή του Σικάγου, απόρροια της οποίας υπήρξε και το πρώτο πρόγραμμα περιβαλλοντικής πρόληψης. Θα έπρεπε στο σημείο αυτό, να γίνει πάντως και μια αναφορά στο ρόλο του «περιβάλλοντος» όχι μόνο στους παράγοντες εγκληματογένεσης αλλά και στους παράγοντες εγκληματοποίησης, διότι δεν αρκεί να είναι ένοχοι όσοι συλλαμβάνονται αλλά θα πρέπει να συλλαμβάνονται ΟΛΟΙ οι ένοχοι. Μόνο έτσι, η δικαιοσύνη έχει κοινωνικό και ηθικό έρεισμα.

³⁸ [ΓΑ19] Από την κριτική οπτική μου (ειδικότερα, τη νεομαρξιστική και τη φεμινιστική τάση) αυτά τα δύο πρέπει καταρχήν να παρατίθενται σε αντιδιαστολή. Είναι εντελώς διαφορετικό να στρέφεται στο έγκλημα λόγω των προβλημάτων στη ζωή από το να στρέφεται σ' αυτό λόγω της απατηλής έλξης του πλούτου. Τι κοινό έχουν ο 'εθνικός προμηθευτής' (που σε τη συνδρομή του ΠΑΣΟΚ εξασφάλιζε ληστρικές συμβάσεις με το δημόσιο) και ο νεαρός Αλβανός (που μέσα στο άγχος του τι θα φάει απόψε στρέφεται και αρπάζει τσάντες) ή η ανύπαντρη μητέρα που στρέφεται στην παράνομη πορνεία;

³⁹ [ΓΑ20] Είναι αυτό που παραπάνω έχω κατ' επανάληψη τονίσει – άλλωστε, συνιστά μιαν από τις κύριες εμφάνσεις της κριτικής εγκληματολογίας: την ύπαρξη (ή δημιουργία) των κατάλληλων κοινωνιακών συνθηκών που να επιτρέπουν στον άνθρωπο να ανατείνει.

⁴⁰ [ΓΑ21] Και ενώ είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν την καλή συμπεριφορά.

Ακόμη και αν οι προσπάθειες ορισμένων ανθρώπων να το περιορίσουν έχουν αποφέρει καρπούς, το «κακό» δεν μπορεί να εξαφανιστεί⁴¹[ΓΛ22],⁴²[XZ12]

Τη στιγμή, όμως, της Τελικής Κρίσης η αντιπαράθεση καλού και κακού θα φθάσει στο κορύφωμά της και τότε το κακό θα πάει, πλέον, οριστικά στο κακό και το καλό στο καλό. Γι'αυτό ο Χριστός λέγει ότι «έχοντες σκανδαλίσει και οι άνομοι» θα υποστούν τη βαρύτερη ποινή του να ριφθούν στην κάμινο του πυρός όπου θα υπάρχει ο κλαυθμός και ο βρυγμός των οδόντων.⁴³[XZ13]

Θα ήταν πολύ απλουστευτικό να λέγαμε ότι η παραβολή αυτή αφορά τους παραβατικούς οι οποίοι χωρίζονται στις παραπάνω κατηγορίες. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει, όμως, ότι όλοι μας θα βρεθούμε κάποια στιγμή μπροστά στο δίλημμα να υιοθετήσουμε ή όχι παραβατική συμπεριφορά⁴⁴[ΓΛ23].

Πάντως η παραβολή των σπόρων δεν πρέπει να μας οδηγήσει στο να εγκαταλείψουμε τις προσπάθειες για τον περιορισμό του «κακού». Αντίθετα η υιοθέτηση συμπεριφορών που προσεγγίζουν προς τη διδασκαλία του Χριστού αφ'ενός μπορεί να έχει ευεργετική επίδραση στους άλλους και αφ'ετέρου μπορεί να παρεμποδίσει την τέλεση νέων εγκλημάτων. Η κοινωνική αλληλεγγύη και προσφορά μπορούν να αποτελέσουν ισχυρά «αντιπαραδείγματα» στα παραδείγματα που προσφέρει η σύγχρονη καταναλωτική κοινωνία της απόλαυσης στους ανθρώπους και ιδιαίτερα τους νέους.

Κεφ. 15 εδ. 19

«εκ γαρ της καρδιάς εξέρχονται διαλογισμοί πονηροί, φόννοι, μοιχείαι, πορνείαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρία, βλασφημίαι»⁴⁵[XZ14].

⁴¹ [ΓΛ22] Πρόκειται για μια διαλεκτική εμπλοκή – με τη θέση (κακό;) και την αντίθεση (καλό;) να μορφοποιούνται σε διάφορες διαδοχικές συνθέσεις, πότε με τον ένα και πότε με τον άλλο πόλο να έχουν τον πρώτο λόγο. [Η απόδοση του κακού σε θέση και του κακού σε αντίθεση απλώς εκφράζει την αισιόδοξη εναλλακτική της διαλεκτικής.]

⁴² [XZ12] Η παγκοσμιότητα και η διαχρονικότητα είναι συστατικά στοιχεία του εγκληματικού φαινομένου.

⁴³ [XZ13] Βλ. όσα προανέφερα για το ρόλο της ποιής. Ισχύει η επιλογή περί «ελεύθερης βούλησης» και για το λόγο αυτό ο «πέλεκυς της δικαιοσύνης» είναι βαρύς. Ο «αμαρτωλός» (= εγκληματίας) ο οποίος, παρότι του δόθηκαν πολλές ευκαιρίες να συμμορφωθεί, δεν το έκανε είναι βέβαιο ότι θα τύχει αυστηρής τιμωρίας κατά την «τελική κρίση». Πρόκειται για ένα σύστημα συνδυαστικό: ανθρωπισμός και επιείκεια για όσους «έσφαλαν» και επανεντάχθηκαν (=μετανόησαν) και αυστηρότητα και τιμωρία για όσους επέλεξαν την παραβατική συμπεριφορά.

⁴⁴ [ΓΛ23] Εδώ αναδύονται πολλά ζητήματα, με διαφορετική βαρύτητα: Πρώτο, συνιστά μια σκληρή τιμωρητική προσέγγιση που έχει αξιοποιηθεί αέναα από τα διάφορα τιμωρητικά συστήματα. Δεύτερο, μάλλον αναφέρεται όχι μόνο σε παραβατικές πράξεις αλλά και σε πράξεις που βλάπτουν τον άλλο υλικά ή ηθικά έστω και αν δεν προβλέπονται νομικές κυρώσεις.

⁴⁵ [XZ14] Και εδώ ισχύουν τα παραπάνω σχόλιά μου σχετικά με την πιθανότητα διάπραξης αδικημάτων από όλους τους ανθρώπους και όχι από ορισμένους (δεν γεννιέται ο εγκληματίας αλλά γίνεται) και ενισχύεται και πάλι η ελευθερία της βούλησης του ατόμου ως ικανή να οδηγήσει στην απόσταση (desistance/ self-control) από το έγκλημα.

«Από την καρδιά μας πηγάζουν οι πονηροί διαλογισμοί καθώς και τα εγκλήματα όπως φόνοι, μοιχείες, πορνείες, κλοπές, ψευδομαρτυρίες»⁴⁶.

Στο εδάφιο αυτό αναφέρονται ευθέως τα εγκλήματα κοινού ποινικού δικαίου και ότι όλα πηγάζουν από την εγκληματική πρόθεση του ατόμου ήτοι την ελεύθερη βούληση του. Ο Χριστός μιλά καθαρά για την ελευθερία της βούλησης του ατόμου.

Κεφ. 16 εδ.. 27

«Μέλλει γαρ ο υιός του ανθρώπου έρχεσθαι εν τη δόξη του πατρός αυτού μετά των αγγέλων αυτού, και τότε αποδώσει εκάστω κατά την πράξιν αυτού.»⁴⁷ [XZ15]

Ο Χριστός κατά την Τελική Κρίση θα αποδώσει εις έκαστον κατά την πράξιν αυτού.

Δύο θέματα αναφύονται εν προκειμένω.:

α) Ο καθένας θα κριθεί με βάση την καθημερινή του συμπεριφορά. Επομένως, ο άνθρωπος βρίσκεται σε καθεστώς συνεχούς δοκιμασίας (probation) για τις πράξεις του.

β) Θα μπορούσε κάποιος να ισχυρισθεί ότι στο εδάφιο αυτό βρίσκει την αιτιολόγησή της η θεωρία του just desert (ότι του αξίζει-δίκαιη ποινή) κατά την επιβολή των ποινών. Εδώ όμως χρειάζεται μεγάλη προσοχή. Αν αυτό μπορεί να εφαρμοσθεί στην Τελική Κρίση όπου ο Θεός θα αποτιμήσει τη συμπεριφορά των ανθρώπων δεν είναι δυνατό να εφαρμοσθεί χωρίς επιφυλάξεις και περιορισμούς στον τομέα της ανθρώπινης δικαιοσύνης η οποία μέσα στις ατέλειές της δεν μπορεί να συγκριθεί με τη Θεϊκή Δικαιοσύνη. Σε τελική ανάλυση αυτό σημαίνει ότι απόλυτα προσδιορισμένες ποινές δεν μπορεί να υπάρξουν αλλά ούτε και οι επιβαλλόμενες ποινές είναι οι ιδανικές.

Κεφ.18, εδ.6

«Ος δ'αν σκανδαλίση ένα των μικρών τούτων των πιστευόντων εις εμέ, συμφέρει αυτώ ίνα κρεμασθή μύλος ονικός εις τον τράχηλον αυτού και καταποντισθή εν τω πελάγει της θαλάσσης».⁴⁸[XZ16]

«Όποιος σκανδαλίσει ένα παιδί καλλίτερα να δέσει μια μυλόπετρα στο λαμό του και να πέσει στη θάλασσα»⁴⁹.

⁴⁶ Βλ. και κατά Μάρκον κεφ. 7, εδ. 21

⁴⁷ [XZ15] Εδώ δεν τίθεται ζήτημα «σκοτεινού αριθμού» της εγκληματικότητας. Έτσι η πράξη συνυπάρχει με την «ανταπόδοσή» της, σε αντίθεση με όσα πολύ ορθά επεσήμανε ο Léauté λέγοντας ότι δεν πρέπει να συγχέουμε τους παράγοντες σύλληψης με τους παράγοντες εγκληματογένεσης.

⁴⁸ [XZ16] Η εκμετάλλευση και κακοποίηση ανηλίκων δεν είναι επιδεκτική επιεικούς αντιμετώπισης. Έτσι, διακρίνεται η αντιμετώπιση των παραβατών βάσει της βαρύτητας της πράξης τους.

⁴⁹ Βλ. και κατά Μάρκον κεφ. 10 εδ.42, κατά Λουκά κεφ. 17 εδ. 2.

Ο Χριστός θεωρεί την κακοποίηση παιδιών ως ιδιαίτερα σοβαρό αδίκημα. Η σε παγκόσμια κλίμακα αυστηροποίηση των νομοθεσιών για την πάταξη της παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης ευθυγραμμίζεται απόλυτα προς τη διδασκαλία του Χριστού. «Όποιος δεχτεί ένα παιδί στο όνομά μου εμένα δέχεται» συμπληρώνει ο Ιησούς.

Κεφ. 18, εδ. 7

«Ουαί τω κόσμω από των σκανδάλων` ανάγκη γαρ εστιν ελθείν τα σκάνδαλα` πλην ουαί τω ανθρώπω εκείνω δι ου το σκάνδαλον έρχεται».

«Αλίμονο στον κόσμο από τα σκάνδαλα και αλίμονο σ'αυτόν που θα φέρει τα σκάνδαλα στον κόσμο».

Κατά την άποψή μας ο όρος «σκάνδαλο» περιέχει την παρέκκλιση από τις βασικές Αρχές που δίδαξε ο Χριστός. Ιδιαίτερα στις μέρες μας ως σκάνδαλα θεωρούνται:

α) Η επιδίωξη της απόλαυσης πάση θυσία και η αποφυγή οποιασδήποτε δυσκολίας.

β) Το γκρέμισμα κάθε ορίου στις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων, ορίου που επιβάλλουν ο σεβασμός και η αγάπη καθώς και όλες οι αρχές που αναφέρονται στους Μακαρισμούς στην αρχή του Ευαγγελίου.

γ) Η ασυδοσία στη θέση της ελευθερίας.

δ) Η υπέρμετρη ανάπτυξη των εγωκεντρικών συναισθημάτων. Ως παράδειγμα μπορεί να δοθεί η ευκολία με την οποία ζητούνται και δίνονται τα διαζύγια με την πρώτη δυσκολία που θα συναντήσει το ζευγάρι και ανεξάρτητα από τα προβλήματα που θα δημιουργηθούν για τα παιδιά.

ε) Η θεοποίηση του χρήματος και η προτίμηση προς τα υλικά αγαθά.

Η κύρωση γι'αυτόν που επιφέρει τα «σκάνδαλα» αυτά είναι αυστηρή «το πυρ το αιώνιο». Η σοβαρότητα της αντιμετώπισης παρόμοιων συμπεριφορών εξηγείται από το γεγονός ότι με τέτοιες παραβιάσεις δυναμιτίζεται όλη η κοινωνική ζωή των ανθρώπων. Αποτελούν ουσιαστικά μια αυτοαναίρεση της ίδιας της αρμονικής κοινωνικής συνύπαρξης.

Εξ'άλλου με το να προτιμήσει κάποιος να κόψει το πόδι του ή να βγάλει το μάτι του παρά να «σκανδαλίσει» τονίζεται η σημασία της πρόληψης.

Κεφ. 18, εδ. 23 επ

«Διά τούτο ωμοιώθη η βασιλεία των ουρανών ανθρώπω βασιλεί, ος ηθέλησε συναραι λόγον μετά των δούλων αυτού.

Αρξαμένου δε αυτού συναίρειν προσηνέχθη εις οφειλέτης μυρίων ταλάντων` μη έχοντος δε αυτού αποδούναι εκέλευσεν αυτόν ο κύριος αυτού πραθήναι και την γυναίκα αυτού και τα τέκνα και πάντα όσα είχε και αποδοθήναι` πεσών ουν ο δούλος προσεκύνει αυτώ λέγων` κύριε μακροθύμησον επ'εμοί και πάντα σοι αποδώσω.

Σπλαχνισθείς δε ο κύριος του δούλου εκείνου απέλυσεν αυτόν και το δάνειον αφήκεν αυτώ. Εξελθών δε ο δούλος εκείνος εύρεν ένα των συνδούλων αυτού, ος ώφειλεν αυτώ εκατόν δηνάρια, και κρατήσας αυτόν έπνιγε λέγων` απόδος μοι ει

τι οφείλεις. Πεσών ουν ο σύνδουλος αυτού εις του πόδας αυτού παρεκάλει αυτόν λέγων· μακροθύμησον επ' εμοί και αποδώσω σοι. Ο δε ουκ ήθελεν, αλλά απελθών έβαλεν αυτόν εις φυλακήν έως αποδώ το οφειλόμενον. Ιδόντες δε οι σύνδουλο αυτού τα γενόμενα ελυπήθησαν σφόδρα, και ελθόντες διεσάφησαν τω κυρίω εαυτών πάντα τα γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος αυτόν ο κύριος αυτού λέγει αυτώ· δούλε πονηρέ, πάσαν την οφειλήν εκείνην αφήκα σοι επει παρεκάλεσάς με. Ουκ έδει και σε ελεήσαι τον σύνδουλόν σου, ως και εγώ σε ελέησα? Και οργισθείς ο κύριος αυτού παρέδωκεν αυτόν εις βασανιστάς έως ου αποδώ παν το οφειλόμενον αυτώ».

Στην παραβολή αυτή ο δούλος μη μπορώντας να εξοφλήσει το δάνειο παρεκάλεσε τον κύριό του να δείξει επιείκεια. Όταν έγινε έτσι ο δούλος με τη σειρά του έδειξε σκληρότητα απέναντι σε σύνδουλό του που του χρωστούσε χρήματα. Μαθαίνοντας αυτό ο κύριος τον υποχρέωσε άμεσα να αποδώσει το χρέος με την απειλή ποινής.

Εν προκειμένω αναγνωρίζεται η αρχή της επιείκειας και της συγχώρησης των άλλων για τα πταισμάτά τους υπό τον όρο ότι το άτομό θα αναγνωρίσει και θα αποδεχθεί το σφάλμα του αναλαμβάνοντας να το επανορθώσει. Εφ'όσον δεν υπάρξει πραγματική μεταμέλεια θα επακολουθήσει δίκαιη τιμωρία. Στην παραπάνω περίπτωση ο δούλος όχι μόνο δεν μεταμελήθηκε αλλά, ουσιαστικά, υποτροπίασε απαιτώντας από το σύνδουλό του αυτό που ο ίδιος δεν είχε καταβάλλει στον κύριό του που τον συγχώρησε. Αν πρωτίστως επικρατεί η αγάπη μέσω της συγχώρησης των πταισμάτων των άλλων δεν παύει να υπάρχει και η δικαιοσύνη μέσω της απαίτησης της πραγματικής αναγνώρισης των σφαλμάτων πράγμα που επιδιώκουν και οι νέες μορφές απονομής της δικαιοσύνης όπως η επανορθωτική (restorative) ⁵⁰[XZ17].

Κεφ. 19, εδ.23, 23

«Ο δε Ιησούς είπε τοις μαθηταίς αυτού· αμήν λέγω υμίν ότι δυσκόλως πλούσιος εισελεύεται εις την βασιλείαν των ουρανών· πάλιν δε λέγω υμίν, ευκολώτερον εστι κάμηλον διά τρυπήματος ραφίδος διελθείν η πλούσιον εις την βασιλείαν των ουρανών εισελθείν».

Πρόκειται για την παραβολή με τον πλούσιο και πόσο δύσκολο είναι να πάει στον Ουρανό.^{51, 52}[XZ18]

⁵⁰ [XZ17] Πράγματι, η επανορθωτική ή αποκαταστατική δικαιοσύνη στηρίζεται βασικά στην μεταμέλεια του δράστη και στην έμπρακτη συγνώμη του, η οποία αποτελεί προϋπόθεση μη προσφυγής στην ποινική διαδικασία. Ο «ωφελμιστικός» χαρακτήρας της διαμεσολάβησης έγκειται κατά κύριο λόγο στην μελλοντική επανένταξη του δράστη και άρα τη διασφάλιση τόσο του θύματος όσο και της κοινωνίας από μελλοντικές απειλές.

⁵¹ Βλ. και κατά Μάρκον κεφ. 10 εδ. 23, κατά Λουκά κεφ. 6 εδ.24, κεφ.18, εδ. 22.

⁵² [XZ18] Η χριστιανική θρησκεία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως θρησκεία των κοινωνικά αδύναμων οι οποίοι έρχονται αντιμέτωποι με αντίξοες συνθήκες και εκμετάλλευση. Η εκμετάλλευση κάθε αδύναμου (όπως και των παιδιών, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα) είναι κατακριτέα. Οι πλούσιοι θεωρείται, στο πλαίσιο αυτό, ότι παραβαίνουν το χριστιανικό νόμο δεδομένης της συσσώρευσης πλούτου για ατομική ευχαρίστηση και εικαζόμενης της προσκώλυσής τους στη διατήρηση και αύξηση του πλούτου αυτού, που τους φέρνει κοντά στην πιθανότητα χρήσης παραβατικών μέσων (της

Στο σημείο αυτό ο Χριστός καταδικάζει χωρίς ενδοιασμούς την εγκληματικότητα των «ισχυρών» και πόσο δύσκολο είναι οι τα υλικά κατέχοντες να σεβαστούν τις άλλες αξίες που έχουν, ήδη, αναφερθεί. Το εδάφιο αυτό αποτελεί ένα από τα πολλά όπου ο Χριστός κατακρίνει τους πλούσιους, τους ισχυρούς και τους αλλαζόνες. Είναι γνωστό ότι η εγκληματικότητα των ισχυρών αποτελεί κομβικό στοιχείο για την Κριτική Εγκληματολογία.

Η τελειότητα για το Χριστό συνίσταται στην πλήρη απάρνηση των υλικών αγαθών. Δυστυχώς, η πλειονότητα από εμάς σήμερα επιδιώκουμε το ακριβώς αντίθετο. Υπ'αυτή την έννοια είμαστε όλοι λιγότερο ή περισσότερο παραβατικοί ανάλογα με τη σημασία που αποδίδουμε στα υλικά αγαθά και δεδομένου ότι ο Χριστός υπονοεί ότι το να αποκτήσεις υπερβολικά υλικά αγαθά δεν μπορεί να γίνει παρά μέσω της παραβίασης βασικών αρχών όπως της εντιμότητας, της ευθύτητας και της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Κεφ. 21, εδ.12-13

«Και εισήλθεν ο Ιησούς εις το ιερόν του Θεού, και εξέβαλε πάντας τους πωλούντας και αγοράζοντας εν τω ιερώ και τας τραπέζας των κολλυβιστών κατέστρεψε και τας καθέδρας των πωλούντων τας περιστεράς, και λέγει αυτοίς γέγραπται, ο οίκος μου οίκος προσευχής κληθήσεται ὑμεῖς δε αὐτόν ἐποιήσατε σπήλαιον ληστών».

Ο Χριστός εκδιώκει τους εμπόρους και αργυραμοιβούς από το Ναό.

Εντύπωση προκαλεί η βιαιότητα της αντίδρασης του Ιησού η οποία έρχεται σε αντίθεση προς την πραότητα που τον διακρίνει. Ιδιαίτερα, πρέπει να προσεχθεί το σημείο όπου αναφέρει προς τους εμπόρους ότι μετέτρεψαν τον οίκο προσευχής σε σπήλαιο ληστών. Είναι σημαντικό το ότι παρουσιάζει τους ανθρώπους αυτούς που έδρασαν κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες ως ληστές.

Κεφ. 23, εδ.13

«Ουαί δε υμῖν, γραμματεῖς και Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τας οικίας των χηρῶν και προφάσει μακρά προσευχόμενοι ἰδιά τούτο λήψεσθαι περισσότερον κρίμα».

Ο Χριστός κατακρίνει έντονα τους Φαρισαίους⁵³.

Πρόκειται για ένα άλλο σημείο όπου ο Ιησούς δείχνεται ιδιαίτερα αυστηρός απέναντι στους «ισχυρούς» και την υποκριτική τους στάση. Το γεγονός μάλιστα ότι από τη μια κατατρώγουν τα σπίτια των χηρῶν και από την άλλη κάνουν μακρές προσευχές χειροτερεύει τη θέση τους. Τη στάση αυτή υιοθετούμε συχνά για πολλά ζητήματα.

Κεφ. 25, εδ. 42επ.

εκμετάλλευσης των αδύναμων συμπεριλαμβανομένης). Η κοινωνική δικαιοσύνη είναι συστατικό στοιχείο της χριστιανικής θρησκείας και αυτό προκύπτει με σαφήνεια από την παραβολή αυτή.

⁵³ Βλ. κατά Λουκά κεφ. 11 εδ. 43 και κεφ. 21 εδ. 47.

«Επέινασα γαρ, και ουκ εδώκατέ μοι φαγείν, εδίψησα, και ουκ εποτίσατέ μοι, ξένος ήμην, και ου συνηγάγετέ μοι, γυμνός και ου περιεβάλετέ με, ασθενής και εν φυλακή, και ουκ επεσκεψασθέ με.....αμήν λέγω υμίν, εφ'όσον ουκ εποιήσατε ενί τούτων των ελαχίστων, ουδέ εμοί εποιήσατε. Και απελεύσονται ούτοι εις κόλασιν αιώνιον, οι δε δίκαιοι εις ζωήν αιώνιον».

Ένοχος κρίνεται ο μη υπηρετών τον πεινασμένο, διψασμένο, ξένο, ασθενή ή φυλακισμένο⁵⁴.

Μεγάλη σημασία αποδίδει ο Χριστός στην κοινωνική αλληλεγγύη προς αυτές τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, θεωρώντας ως έγκλημα τη μη συμπαράσταση προς αυτούς τους ανθρώπους. Προς την άποψη αυτή προσεγγίζουν οι θέσεις των κριτικών εγκληματολόγων οι οποίοι θεωρούν ως έγκλημα τη μη ικανοποίηση των βασικών δικαιωμάτων των ατόμων όπως το δικαίωμα για στέγαση και για αξιοπρεπή ζωή⁵⁵.

II) Συμπληρωματικές παρατηρήσεις από τα λοιπά Ευαγγέλια

A) Το Κατά Μάρκον Ευαγγέλιο, Κεφ. 4 εδ.19

Στην παραβολή για τους σπόρους αναφέρεται ως αιτία που «συμπνίγει» τους σπόρους και η επιθυμία απόκτησης άλλων πραγμάτων εκτός από την απάτη του πλούτου. Οι δύο αυτοί παράγοντες θεωρούνται ως οι κύριες αιτίες του περάσματος στο έγκλημα.

Κεφ. 12, εδ.3 επ.

Στην παραβολή με τον κύριο που ζήτησε από τους γεωργούς που δούλευαν γ'αυτόν τα δεδουλευμένα κ'εκείνοι προσπάθησαν να καρπωθούν την περιουσία του κακοποιώντας τους απεσταλμένους του και σκοτώνοντας το γιο του καταδικάζεται η πλεονεξία του να αποκτήσουν περισσότερα αγαθά χρησιμοποιώντας τη βία

Κεφ. 11, εδ. 52

«Ουαί υμίν τοις νομικοίς ότι ήρατε την κλείδα της γνώσεως` αυτοί ουκ εισήλθετε, και τους εισερχομένους εκωλύσατε».

Έιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ξεχωριστή μνεία για τους νομικούς. Είναι, πράγματι, σπάνιο να κατακρίνει ο Ιησούς κάποιο συγκεκριμένο επάγγελμα.

Κατ'αρχάς οι νομικοί φέρουν μια μεγάλη ευθύνη: να γνωρίσουν την αλήθεια στον κόσμο. Ο Χριστός τους κατακρίνει διπλά: «Ούτε την αλήθεια παρουσιάσατε στους

⁵⁴ Βλ. κατά Λουκά κεφ. 10, εδ. 10.

⁵⁵ Βλ. Ηλ. Δασκαλάκης, *Εγκληματολογία* της Κοινωνικής Αντίδρασης, Αθήνα, Σάκουλας, 1985.

ανθρώπους αλλά και επί πλέον τους παρεμποδίσσατε από το να τη μάθουν». Ή κατά διαφορετική απόδοση αφαίρεσαν το κλειδί της γνώσης με αποτέλεσμα οι ίδιοι να μη μπορέσουν να μπουν μέσα και να την κατακτήσουν αλλά και να παρεμποδίσουν τον κόσμο να την αποκτήσει.

B) Το Κατά Λουκά Ευαγγέλιο

Κεφ. 12, εδ.4

«Λέγω δε υμίν τοις φίλοις μου` μη φοβηθείτε από των αποκτεινόντων το σώμα, και μετά ταύτα μη εχόντων περισσότερόν τι ποιήσαι».

Μη φοβηθείτε αυτούς που σκοτώνουν το σώμα σας. Δεν μπορούν να κάνουν τίποτε περισσότερο.

Το εδάφιο αυτό θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και εναντίον της θανατικής ποινής δείχνοντας τη ματαιότητα της πράξης του να σκοτώσεις το υλικό σώμα.

Κεφ. 12, εδ. 20

«Είπε δε αυτώ ο Θεός` άφρων, ταύτη τη νυκτί την ψυχήν σου απαιτούσιν από σου` α δε ητοιμάσας τίνοι έσται; Ούτως ο θησαυρίζων εαυτώ και μη εις Θεόν πλουτών».

Κατακρίνεται όποιος θησαυρίζει στη γη.

Ο Χριστός τονίζει το ρήμα θησαυρίζει κατακρίνοντας έτσι την πλεονεξία και απληστία.

Κεφ. 12, εδ. 47

«Εκείνος δε ο δούλος, ο γνους το θέλημα του κυρίου εαυτού και μη ετοιμάσας μηδέ ποιήσας προς το θέλημα αυτού, δαρήσεται πολλάς` ο δε μη γνους, ποιήσας δε άξια πληγών, δαρήσεται ολίγας...».

«Ο γνωρίζων και πράτων θέλει δαρθεί πολύ».

Αναγνωρίζονται διαφορετικοί βαθμοί ευθύνης (και κύρωσης) ανάλογα με το τι γνωρίζει ο πράτων.

Κεφ. 14, εδ.12επ.

«Έλεγε δε και τω κεκληκότι αυτόν` όταν ποιείς άριστον η δειπνούν, μη φώνει τους φίλους σου μηδέ τους αδελφούς σου μηδέ τους συγγενείς σου μηδέ γείτονας πλουσίους, μήποτε και αυτοί σε αντικαλέσωσι και γενήσεται σοι ανταπόδομα. Αλλ'όταν ποιής δοχήν, κάλει πτωχούς, αναπήρους, χωλούς, τυφλούς».

Μη προσκαλείς ανθρώπους στους οποίους πρέπει να ανταποδώσεις. Κάλεσε φτωχούς πολίτες.

Στο σημείο αυτό τονίζεται η προσφορά χωρίς αναμονή ανταπόδοσης χωρίς, ουσιαστικά, συμφέρον πράγμα που είναι ιδιαίτερα δύσκολο.

Κεφ. 14, εδ. 33

«Ούτως ουν πας εξ υμών, ος ουκ αποτάσσεται πάσι τοις εαυτού υπάρχουσιν, ου δύναται είναι μου μαθητής».

Αν δεν απαρνηθεί κάποιος τα υπάρχοντά του δεν μπορεί να λογίζεται μαθητής του Ιησού.

Η λιτότητα και η αυτάρκεια εκτός του ότι αποτελούν ακρογωνιαίο λίθο της διδασκαλίας του Χριστού, στο επίπεδο της Εγκληματολογίας παίζουν σίγουρα εγκληματοπροληπτικό ρόλο. Γενικά δεν υπάρχουν κίνητρα για να πάρεις κάτι από κάποιον που γνωρίζεις ότι δεν έχει.

Κεφ. 15, εδ. 7

«Λέγω υμίν ότι ούτω χαρά έσται εν τω ουρανώ επί ενί αμαρτωλώ μετανοούντι ή επί εννενηκοντα εννέα δικαίοις, οίτινες ου χρείαν έχουσι μετανοίας».

Η παραβολή του ασώτου.

Μέσω της παραβολής αυτής βλέπουμε πόσο σημαντικό είναι να επανεντάξουμε ένα παραβατικό.

Γ) Το Κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο

Κεφ. 8, εδ.3

«άγουσι δε οι γραμματείς και οι Φαρισαίοι γυναίκα επί μοιχεία κατελιημμένην, και στήσαντες αυτήν εν μέσω λέγουσιν αυτώ` διδάσκαλε, αύτη η γυνή κατείληπται επ'αυτοφώρω μοιχευομένη` και εν τω νόμω ημών Μωυσής ενετείλατο τας τοιαύτας λιθάζειν. Συ ουν τι λέγεις? Τούτο δε είπον εκπειράζοντες αυτόν ίνα σχώσι κατηγορίαν κατ'αυτού. Ο δε Ιησούς κάτω κύψας τω δακτύλω έγγραφεν εις την γην. Ως δε επέμενον ερωτώντες αυτόν, ανέκυψε και είπεν αυτοίς` ο αναμάρτητος υμών πρώτος βαλέτω λίθον επ' αυτήν. Και páλιν κάτω κυψας έγγραφεν εις την γην. Οι δε ακούσαντες εξήρχοντο είς καθ'είς, αρξάμενοι από των πρεσβυτέρων, και κατελείφθη ο Ιησούς και η γυνή εν μέσω ούσα. Ανακύψας δε ο Ιησούς είπεν αυτή` γύναι, πού εισιν; Ουδείς σε κατέκρινεν? Η δε είπεν` ουδείς Κύριε. Είπε δε ο Ιησούς` ουδέ εγώ σε κατακρίνω` πορεύου και από του νυν μηκέτι αμάρτανε».

Η απόπειρα λιθοβολισμού της μοιχαλίδας.

Κανείς αναμάρτητος δεν βρέθηκε μεταξύ αυτών που απειλούσαν τη γυναίκα με λιθοβολισμό. Ο ίδιος ο Ιησούς αρνήθηκε να την καταδικάσει λέγοντάς της απλά: «Πήγαινε και μην αμαρτάνεις εφεξής». Στο εδάφιο αυτό φαίνεται το πόσο δύσκολο και εύθραυστο είναι να κρίνει κάποιος την ενοχή ενός άλλου για κάποιο έγκλημα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ⁵⁶[XZ19]

Μέσα από τα Ιερά Ευαγγέλια σε πολύ λίγο χώρο και με λόγο λιτό δίνονται οι κατευθυντήριες γραμμές που καλύπτουν όλα τα αδικήματα των «κοινών» ποινικών κωδίκων καθώς και τις διάφορες εγκληματολογικές θεωρίες. Η παραβολή με τους σπόρους που σπάρθηκαν σε διαφορετικά εδάφη, για παράδειγμα, καλύπτει όλες τις περιπτώσεις των παραβατικών.

Αναρωτιέται, λοιπόν, κανείς γιατί οι κώδικες έγιναν τόσο σύνθετοι περικλείοντας πληθώρα αδικημάτων και περιπτώσεων. Θυμάμαι τις προσπάθειες της Επιτροπής Μεταρρύθμισης του Δικαίου του Καναδά ⁵⁷ όταν είχε καταλήξει ότι πίσω από τις πολύπλοκες και πάρα πολλές διατάξεις που αφορούσαν τις κλοπές και τις απάτες βρίσκονταν η έννοια της ανεντιμότητας (dishonesty)⁵⁸ [ΓΑ24].

Σε τελική ανάλυση οι Κώδικες που καταλήγουν να είναι τόσο περίπλοκοι για να καλύψουν, δήθεν, όλες τις πιθανές περιπτώσεις, γίνονται ένα «σουρωτήρι» όπου ο καθένας ανάλογα με την εξουσία που διαθέτει και τα συμφέροντα που έχει εγκληματοποιεί ή απεγκληματοποιεί συγκεκριμένες συμπεριφορές. Αυτή η πολυνομία και οι πολλές θεωρίες οφείλονται και στο γεγονός ότι από τη στιγμή που δημιουργήθηκε ο ποινικός νόμος ο άνθρωπος έψαχνε να βρει τρόπους για την καταστρατήγησή του μέσω της ερμηνείας για παράδειγμα.

Συμπερασματικά επιθυμούμε να τονίσουμε ότι η εγκληματικότητα των «ισχυρών» κατέχει κομβικό σημείο στη διδασκαλία του Χριστού και μάλιστα αποτελεί ένα από τα ελάχιστα σημεία όπου ο Χριστός αφήνοντας την πραότητα του εξοργίζεται έντονα.

⁵⁶ [XZ19] Συμπερασματικά, θεωρώ ότι το εγχείρημα του έγκριτου και αγαπητού συναδέλφου, Καθηγητή Αντώνη Μαγγανά, είναι πρωτότυπο και πολύ ενδιαφέρον. Πολύ ορθά εντόπισε τον εγκληματοπροληπτικό ρόλο της χριστιανικής θρησκείας και επεσήμανε ερμηνευτικά τις συγκεκριμένες όψεις του μέσα από τα Ευαγγέλια. Σε εποχές όπου δεν υπήρχε γραπτό ποινικό δίκαιο, ο ρόλος των θρησκευτικών κανόνων είχε ακόμη μεγαλύτερη αξία. Ακόμη και σήμερα, άλλωστε, η θρησκεία συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των κοινωνικοποιητικών θεσμών, ενώ αρνητικές φονταμενταλιστικές όψεις της επιβιώνουν και ενισχύονται υποκαθιστώντας το ποινικό δίκαιο. Η επαναστατικότητα του Χριστιανισμού έγκειται στην ειρηνική του υπόσταση και στον ανθρωπιστικό του χαρακτήρα (μέσα από την πίστη και την ηθική). Η συνέπεια σε ένα πλαίσιο κανόνων συμπεριφοράς είναι αρκετή για τη συμμόρφωση και άρα, δεν χρειάζονται επί μέρους κανόνες (νόμοι). Η συμπεριφορά κρίνεται μέσα από τις διάφορες εκφάνσεις της που είναι ενδεικτικές των προθέσεων του «δράστη» της. Κάτι τέτοιο δεν μπορεί (και δεν πρέπει κατά την άποψή μου) να ισχύει στη σύγχρονη εποχή λόγω αφενός των προαναφερθέντων αρνητικών ιστορικών παραδειγμάτων και αφετέρου της συνθετότητας της σύγχρονης κοινωνίας που δεν επιτρέπει μονοδιάστατες ερμηνείες. Άρα, ορθά ισχύει η αρχή *nullum crimen nulla poena sine lege*. Αντίθετα, εσφαλμένα επεκτάθηκε η ποινικοποίηση πληθώρα συμπεριφορών οι οποίες ως ευρισκόμενες στις παρυφές του διοικητικού δικαίου θα πρέπει να αποποινικοποιηθούν ώστε η ποινή να αποτελεί πράγματι την *ultima ratio* του νομοθέτη και να ξαναβρεί τη λειτουργία και το κύρος της.

⁵⁷ *Law Reform Commission of Canada, Theft and Fraud, Report, Ottawa. 1977.*

⁵⁸ [ΓΑ24] Μήπως πίσω από αυτό κρύβεται μια (κάποιες φορές λογική και κάποιες παράλογη) καχυποψία προς τον άλλο;